

Ekonomikos ir inovacijų politika

Mūsų požiūris

Šiandien Lietuvos ekonomika yra patekusi į padėtį, kuri matoma nemažoje dalyje Pietų ir Vidurio Europos valstybių, eilę metų stagnuojančių ir nesugebančių pasivyti labiausiai konkurencingų ir stipriausių Vakarų Europos ekonomikų. Tokia padėtis vadinama vidutinių pajamų spąstais. Anksčiau sparčiai augusi Lietuvos ekonomika vėsta, nes tarptautinėje rinkoje nebegalime konkuruoti pigia darbo jėga, kuri užtikrindavo žemą eksportuojamų prekių savikainą, tačiau kartu nesugebame pasiūlyti aukštos pridėtinės vertės prekių ar paslaugų. Kitaip tariant, šiandien Lietuvos ekonomikai absoliučiais skaičiais augant, artimoje ateityje gresia atsidurti ilgalaikėje stagnacijoje. Ši problemiška Lietuvos ekonomikos tikrovė pasireiškia keliais aspektais: negebėjimu tapti aukštos pridėtinės vertės prekes ir paslaugas kuriančia ir eksportuojančia šaliimi, fragmentišku inovacijų diegimu ir lėtu technologiniu atsinaujinimu įmonėse bei jų ribotomis galimybėmis jungtis į globalias pridėtinės vertės grandines.

Žvelgiant į vidutinio ir ilgojo laikotarpio perspektyvas, jau šiandien turime projektuoti ir pradėti įgyvendinti priemones, kurios užtikrintų paklausos didinimą, investicijų pakečius ir šalies ūkio transformavimą į aukštos pridėtinės vertės ekonomiką.

Reikia įvertinti ir tai, kad valdantieji šiuo sunkiu šaliai laikotarpiu, pūsdami valstybės išlaidų apimtį, neatsakingai dalydami vienkartinę išmoką, įgyvendino ne vieną ekonomiškai neracionalų ir rizikingą sprendimą. Jų akivaizdoje valdantieji nesiėmė peržiūrėti biudžeto ir atnaujinti rodiklius, nors akivaizdu, kad formuojant 2020 m. biudžetą tiek išlaidų prognozės, tiek ekonomikos aplinka buvo smarkiai kitokia. Po įstojimo į eurozoną vyravusių nuolat mažėjusių palūkanų ir valstybės skolos santykio su BVP tendenciją keičia priešinga dinamika, kai per vienerius metus skolos santykis pablogės gana ženkliai ir sumažins besiformavusią erdvę geriau atremti būsimų nenumatytų krizių ir/arba demografijos spaudimą viešiesiems finansams.

Tuo pačiu ES sutarus dėl Ekonomikos gaivinimo fondo, kurio lėšų įsisavinimo periodas yra gana trumpas, ir naujos daugiametės ES perspektyvos susidarys kone paskutinė galimybė iš esmės spręsti fundamentalias ekonomikos ir viešųjų paslaugų problemas, kadangi ateities daugiametės perspektyvos, tikėtina, lems mažesnius išteklius Lietuvai tiek dėl jos išsivystymo lygio, tiek dėl poreikio dalį ES biudžeto skirti dabar prisiimamų skolinių įsipareigojimų grąžinimui. Tad per trumpą laiką gaudami iš esmės rekordinį finansinių išteklių srautą ir elgdamiesi kaip įprastai – vėluodama, neturėdama aiškių prioritetų, planų ir projektų, o paskutinę minutę investuodami bet kur, kad tik „įsisavintume“, rizikuojame praleisti unikalų šansą.

Viena esminių iš lėtos ekonominės modernizacijos išplaukiančių problemų – darbo našumo skaičiai Lietuvoje. Aukštas darbo našumas yra kone indikatyviausias šalies ūkio augimo rodiklis. Pagal jį nustatoma, kiek bendrojo vidaus produkto sukuriama per valandą. Darbo produktyvumo rodikliai labiausiai susiję su įmonių technologine pažanga, naujausių vadybos praktikų įgyvendinimu, nuolat lavinamomis darbuotojų kompeten-

cijomis bei gaminamų produktų inovatyvumu. Taigi ekonomikos našumo skaičiai tiesiogiai susiję su šalies technologinio išsivystymo rodikliais.[1] Aritmetika paprasta – kol Lietuvos ekonomika neįžengs į aukšto technologinio išsivystymo lygą, tol darbo našumo skaičiais atsilikinsime tiek nuo ES, tiek nuo EBPO vidurkio.

Privalome sudaryti geriausias įmanomas sąlygas augti aukštą pridėtinę vertę kuriančioms ekonomikos šakoms, kurių sėkminga plėtra leistų Lietuvai aplenkti „vidutinių pajamų spąstus“ ir pasiekti europietišką gyvenimo standartą. Tokiu būdu didėtų ne tik BVP, bet ir susidarytų palankesnės aplinkybės ženklesniam jo persikirstymui per biudžetą. Tai leistų didinti viešų paslaugų kokybę ir prieinamumą tarpusavyje nepriešinant visuomenės grupių, kai iš vienujų paimama kitų sąskaita. Ekonomikos struktūros peržiūra, aukštųjų technologijų pramonės vystymas leis šaliai greičiau pasivyti pažangiausias ES valstybes pagal pragyvenimo lygį, sveikatos rodiklius, leis ir daugiau investuoti į švietimą ir socialinę gerovę, skatins vidutinio darbo užmokesčio augimą, sudarys galimybes stiprėti ir gausėti vidurinei klasei.

Kitas svarbus mūsų augimo darbotvarkės tikslas – keisti valstybės požiūrį į verslą, jį pozicionuojant kaip vieną kertinių valstybės ekonomikos atramų bei skatinant valstybės pilietį imtis iniciatyvos bei kurti savo verslą. Tam būtina atsisakyti verslo menkinimo valstybės pareigūnų ir politikų retorikoje, sudaryti palankiausias sąlygas smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai - sutvarkyti teisinę bazę, atsisakyti perteklinės reguliacijos ir supaprastinti mažų įmonių apskaitą. Tai reikalinga tam, kad pernelyg sudėtingomis reguliacinėmis sąlygomis neatbaidytume žmonių nuo noro kurti verslą Lietuvoje.

Galiausiai, siekiant Lietuvos ekonomikos augimo, negalime pamiršti ir tradicinės pramonės, kuriai reikalingi pokyčiai siekiant prisitaikyti prie globalių tendencijų ir kurti aukštą pridėtinę vertę. Norėdami sustiprinti ir modernizuoti tradicinės pramonės šakas Lietuvoje, turime aktyviai veikti ekonominės diplomatijos srityje ir sudaryti palankias sąlygas užsienio investuotojams ateiti į Lietuvą ir čia vykdyti savo įmonių plėtrą bei kurti gerai apmokamas darbo vietas Lietuvos žmonėms. Būtent sparti tradicinės pramonės modernizacija, sukoncentruojant turimus išteklius į keletą ekonominių centrų, padėtų sumažinti regioninę atskirtį Lietuvoje ir pasiekti europietišką gerovės standartą.

Lygiagrečiai sieksime kitų Lietuvos ekonominei gerovei užtikrinti būtinųjų tikslų. Vienas svarbiausias iš jų – kuo labiau mažinti šešėlio dalį Lietuvos ekonomikoje, kuris šiandien vis dar užima apie penktadalį viso šalies ekonominio poveikio. Dėl vis dar didelio šešėlio masto Lietuva į biudžetą nesurenka reikšmingų sumų, kurių surinkimas galėtų leisti lėšas nukreipti į viešosios politikos sritis, kuriose papildomų investicijų trūksta. Viešajame administravime sieksime mažinti valstybės aparatą ekonomikos srityse, kur jis veikia neefektyviai: pavyzdžiui, viešuosiuose pirkimuose sieksime iki minimumo sumažinti žmogiškąjį faktorių, kuris atveria duris tiek neefektyvumui, tiek korupcijai.

Mes, Tėvynės Sąjunga - Lietuvos krikščionys demokratai, savo strategiją ekonomikos ir inovacijų politikos srityje grindžiame šiais pagrindiniais prioritetais:

- Aktyvi ir į aukštą pridėtinę vertę kuriančias technologijas orientuota inovacijų plėtros politika.
- Privačios iniciatyvos skatinimas ir smulkaus bei vidutinio verslo veiklos sąlygų gerinimas bei supaprastinimas.
- Spartus ir į regioninės atskirties mažinimą orientuotas tradicinės pramonės modernizavimas, pritraukiant užsienio investuotojus.

Aukštųjų technologijų ir inovacijų plėtra

Aukštos technologinės vertės produkcijos dalis nuo visos Lietuvos gamybos produkcijos sudarys 7 proc. (šiandien – 3,6 proc.).

Verslo dalis moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai sudarys 0.6 proc. BVP. (šiandien – 0,39 proc.).

Pagrindiniai iššūkiai:

PASAULIUI JAU SUSIDURIANT SU KETVIRTĄJĄ PRAMONĖS REVOLIUCIJĄ

Lietuva yra nepasiruošusi veikti naujomis globalios ekonomikos taisyklėmis. Vienas esminių skiriamųjų šios revoliucijos bruožų yra plėtros greitis ir mastas. Tik tam tikri Lietuvos ekonomikos segmentai šiandien atliepia laikmečio iššūkius. Dirbtinio intelekto plėtra, didieji duomenys, robotizacija bei tam tikrų specialybių nykimas yra Ketvirtosios pramonės revoliucijos padariniai, keliantys didžiulius iššūkius tiek Lietuvos ekonomikai, tiek visuomenės ateičiai. Suprantant ateinančius kardinalius pokyčius, Lietuvai reikia ruoštis išlaikyti pasaulinį konkurencingumą. Aukšta pridėtine verte grįstos ekonomikos kūrimas yra tai, kas padėtų Lietuvai tvirtai stovėti ant kojų šiame naujame amžiuje.

AUKŠTŲJŲ TECHNOLOGIJŲ SRITYSE TRŪKSTA VIENINGO IR STRATEGINIO SUTARIMO –

už ekonomikos politiką atsakingos institucijos blaškosi apsisprendžiant dėl prioritetinių aukštųjų technologijų sričių. Sumanios specializacijos strategijoje įvardintų prioritetų yra per daug, riboti valstybės resursai yra švaistomi, todėl būtina apsispręsti dėl kelių prioritetų. Mums trūksta aiškaus žmogiškųjų ir finansinių resursų sutelktumo siekiant aukštųjų technologijų proveržio prioritetinėse srityse.

VIENAS IŠ GREIČIAUSIAI AUGANČIŲ,

aukštą pridėtinę vertę kuriančių bei puikias globalias perspektyvas turinčių sektorių, tai – gyvybės mokslų sektorius. Šioje srityje jau nesame naujokai: Lietuvoje sėkmingai veikia gyvybės mokslų centras. Galime didžiuotis pritraukę stambias tarptautines biotechnologijų kompanijas („Termofisher“, „Teva“, „Intersurgical“, „Roquette“). Lietuvoje periodiškai vyksta didžiausias Baltijos jūros regione tarptautinis gyvybės mokslų renginys „Life Sciences Baltics“. Kiekvienais metais universitetus baigia per du šimtus

biotechnologijų absolventų, tačiau iš jų tik nedidelė dalis lieka Lietuvoje. Šiuo metu Lietuvoje biotechnologijų sektorius sukuria apie 1 proc. BVP, tačiau, siekiant paversti jį šalies vizitine kortele, privalome jo plėtrai skirti kur kas daugiau dėmesio ir reikalingų išteklių.

PRIEŠ KURĮ LAIKĄ SUKURTA MOKSLINIŲ TYRIMŲ INFRASTRUKTŪRA

ir bendra mokslinių tyrimų bei jų pritaikymo ekosistema šiandien nekuria reikiamos pridėtinės vertės: patentų skaičius neatliepia esamų investicijų, o mokslinių tyrimų komercializacija – vos pastebima ir labai fragmentiška.¹ Lietuvai būdingas žemas mokslo ir verslo bendradarbiavimas, ką rodo mažas bendrų mokslo ir verslo publikacijų skaičius. Taigi nepaisant to, kad mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimui valstybė 2007–2016 m. laikotarpiu išleido 628 mln. eurų, apčiuopiamų mokslo komercializavimo rezultatų vis dar nematyti.² Ne visi mokslinių tyrimų centrai valdomi efektyviai, trūksta nuoseklios mokslo politikos rodiklių bei ataskaitų, kurios atspindėtų ekosistemos našumą ir efektyvumą. Be to, itin trūksta žmogiškųjų išteklių moksliniams tyrimams – 2017 m. doktorantūros absolventai Lietuvoje sudarė tik 2 proc. visų tų metų absolventų. Palyginimui, Europos Sąjungoje vidutiniškai 4 proc. visų absolventų kasmet – doktorantai. Pagal šį rodiklį Lietuva užima tik 29-ąją vietą (iš 36-ių duomenis pateikusių šalių) Europoje.

LIETUVOJE MATOMAS KAPITALO INOVACIJOMS, TECHNOLOGINIAM ATSINAUJINIMUI,

rizikos kapitalo ir kapitalo infrastruktūrai, ypač tradicinės pramonės sektoriuje, trūkumas. Lietuva eilę metų patenka į vidutinių (angl. moderate) šalių inovatorių kategoriją Europos Sąjungoje. Nors absoliučiais skaičiais Lietuva nuo 2011 m. nuosekliai auga, tačiau vis dar nesiekia ES vidurkio bei atsilieka nuo daugelio ES šalių. Be kita ko, viena iš šios situacijos priežasčių – menki investicijų į inovacijas ir technologinį atsinaujinimą skaičiai, lyginant su investicijomis į šiuos sektorius visoje bendrijoje.³

BENDRAME ES PAVEIKSLE LIETUVOS STARTUOLIŲ EKOSISTEMA RIKIUOJASI SOLIDŽIOSE POZICIJOSE,

tačiau tokio startuolių skaičiaus ir jų sukuriamos vertės augimo, kokį stebime šiandien, nepakanka. Norint, kad Lietuva taptų viena iš regiono inovacijų lyderių, šioje srityje turime dėti papildomų pastangų. Tam reikia sistemingo valstybės veikimo.

LIETUVOS EKONOMINĖ DIPLOMATIJA SUSIDURIA SU REIKŠMINGAI IŠŠŪKIAIS.

Ekonominės diplomatijos srityje šiandien nėra užtikrinama tarp-institucinė koordinacija, identifikuojant šalies ekonominius interesus. Vaisingai ekonominei diplomatijai trūksta kompetencijų, o turimos kompetencijos nėra išnaudojamos efektyviai. Galiausiai, šiandieninis Lietuvos ekonominės diplomatijos atstovų pasiskirstymas neatitinka geopolitinių realijų: pavyzdžiui, šiandien NVS šalys nepatenka tarp Lietuvai prioritetinių rinkų, tačiau į jas paskirta daugiau nei trečdalis visų specializacijų atašė (9 iš 24).

1 Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas, 2017, p. 9.

2 Valstybinio audito ataskaita „Valstybės investicijos į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą siekiant inovacijų augimo“, 2017 m. balandžio 10 d. Nr. VA-P-50-1-7

3 European Innovation Scoreboard 2019, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019, p. 23

Pagrindiniai darbai:

1. SUSIAURINTAS SUMANIOS SPECIALIZACIJOS PRIORITETŲ SKAIČIUS, KONCENTRUOTI IŠTEKLIAI

Siaurinsime sumanios specializacijos prioritetų skaičių ir valstybės paramą koncentruosime į biotechnologijų, sveikatos technologijų, naujų medžiagų (fotonikos ir lazerių technologijos) sektorius. Didelį dėmesį skirsime ir IT sektoriui, kuriame akcentuosime finansinių technologijų, žaidimų industrijų bei kibernetinio saugumo sritis. Užtikrinsime, kad 70 proc. visų valstybės lėšų, skirtų moksliniams tyrimams bei inovacijoms, kasmet būtų nukreipta pastarosioms prioritetinėms sritims: šių lėšų pagrindu bus įgyvendinamos šių sričių plėtros programos, užtikrinama reikalinga tyrimų bazė bei aukščiausio lygio žmogiškųjų išteklių pritraukimas. Kitoms sritims užtikrinsime visą reikalingą bazinį finansavimą.

2. TIKSLINIS FINANSAVIMAS PRIORITETINĖMS SUMANIOS SPECIALIZACIJOS SRITIMS

Prioritetinėse srityse kursime inovacijų ekosistemą, startuolių akseleratorius, skatinsime prototipavimo laboratorijų steigimąsi. Bendradarbiaudami su šalyje veikiančiais universitetais, parengsime ir įgyvendinsime Lietuvai prioritetinių mokslo sričių startuolių inkubatorių steigimosi laisvosiose ekonominėse zonose (LEZ) programą. Siekdami sparčios šių inkubatorių plėtros, juose įsikūrusiems startuoliams pirmus 2 jų veiklos metus skirsime specialias stipendijas už kartu su universitetais vykdomus mokslinius tyrimus, vėliau išnaudojant jų komercinį potencialą, vystant aukštos pridėtinės vertės inovacijas.

3. PASAULINIO LYGIO BIOTECHNOLOGIJŲ CENTRAS IR PREKĖS ŽENKLAS „BIO-LITHUANIA“

Remiantis sėkmingu Estijos e-Estonia strategijos įgyvendinimu, kuomet riboti resursai buvo sukonzentruoti į proveržio šaką, strategiškai vystysime gyvybės mokslus bei sukursime Lietuvos kaip pasaulinio biotechnologijų centro prekinį ženklą – Bio-Lithuania.

4. GYVYBĖS MOKSLŲ FINANSAVIMO RIZIKOS KAPITALO FONDAS

Sukursime reikšmingo dydžio gyvybės mokslų finansavimo rizikos kapitalo fondą, kurio pagrindu finansuosime mokslininkų tyrimus, inovacijų diegimą bei vystysime infrastruktūrą. Steigsime gyvybės mokslų inkubatorius Vilniuje ir Kaune bei nukreipsime didžiąją dalį investicijų į tyrimams reikiamą infrastruktūrą.

5. PASAULINIŲ KORPORACIJŲ PRITRAUKIMAS GYVYBĖS MOKSLŲ SRITYJE

Aukščiausiu politiniu lygmeniu sieksime per ateinančius ketverius metus į Lietuvą pritraukti pasaulinio masto gyvybės mokslų srityje dirbančias korporacijas, kaip pavyzdžiui, „Novo Nordisk“ ar „Bayer“. Sykiu remsime ir skatinsime Lietuvoje jau veikiančių biotechnologijų įmonių plėtrą bei kasmet skirsime specialias subsidijas, skirtas pasaulinio lygmens paralelinių laboratorijų⁴ perkėlimui į Lietuvą.

⁴ Sugrįžtančių mokslininkų paralelinė laboratorija – iš užsienio grįžusių Lietuvos mokslininkų laboratorija, kuri yra sukurta kaip tiksliai to mokslininko naudotos laboratorijos užsienyje kopija.

6. LIETUVOS STRATEGINIŲ INVESTICIJŲ FONDO (LSIF) STEIGIMAS

LSIF bus skirtas telkti viešojo ir privataus sektoriaus finansinius išteklius bei vykdyti investicijas į valstybės išskirtas prioritetines sritis. Būtent tokio fondo pagrindu valstybė inicijuos proveržį esminėse inovatyvios ekonomikos šakose: finansuos arba kofinansuos technologinį atsinaujinimą, mokslinių tyrimų komercializavimą, inovacijų diegimą, reikalingos infrastruktūros plėtrą. LSIF bus užtikrinta depolitizavimas, EBPO šalių pavyzdžiu skiriant nepriklausomus valdybos narius, o taip pat maksimalus skaidrumas bei konkrečiais pamatuojamais kriterijais grįsta veiklos specifika.

LSIF pagrindu įgyvendinsime plačią, prioritetinių Lietuvos ekonomikai investicijų programą:

- Nukreipsime lėšas į strategines susisiekimo bei energetikos sektoriaus investicijas (pvz., magistralinius kelius: Utena-Vilnius, „Via Baltica“, Panevėžys-Šiauliai, Oro uostų plėtrą, Jūrų uosto plėtrą, reikalingų elektros gamybos bei rezervavimo pajėgumų vystymą, atsinaujinančių elektros energijos pajėgumų įrengimą).
- Investuosime į skaitmeninę infrastruktūrą (naujos kartos ryšių infrastruktūros 5G plėtrą, informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros konsolidavimą, skaitmeninę logistiką)
- Investuosime į švietimo ir mokslo infrastruktūrą, kuri užtikrintų mūsų švietimo sistemos konkurencingumą (prototipavimo, testavimo, mažosios gamybos laboratorijas prioritetinėse srityse, STEAM laboratorijas mokyklose).
- Investuosime į projektus, kurie sudaro sąlygas pritraukti investuotojus - LEZ infrastruktūrą, gamybinių patalpų statybą.
- Kreditavimą suteiksime pagal Vokietijoje itin pasiteisinusią paramos schemą. Europos investicijų banko bei LSIF (žr. aukščiau) paramos schemos pagrindu, investicijos bus kreipiamos į valstybės projektus, antra, į įmonių transformaciją (pagal Industry 4.0) bei trečia – smulkaus ir vidutinio verslo finansavimui. Šioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms bus teikiamos finansinės paskatos (nuo 5 tūkst. Eur). Pagal šį mechanizmą smulkus ir vidutinis verslas galės gauti paskolas, lizingą, eksporto draudimą

7. AKTYVUS AUKŠTOS PRIDĖTINĖS VERTĖS PASLAUGŲ IR PRODUKTŲ EKSPORTO SKATINIMAS

Eksporto skatinimo srityje remsimės Airijos patirtimi, kuri nuosekliai rėmė ir pritraukė didžiulį kiekį tiesioginių investicijų į keletą perspektyviausių ekonomikos sričių, taip buvo sukurtos gerai apmokamos darbo vietos, reikšmingai kilo atlyginimai. Nuosekliai vykdysime aukštos pridėtinės vertės paslaugų ir produktų eksporto skatinimo politiką. Ypatingą dėmesį skirsime „Verslios Lietuvos“, atsakingos už šalies eksporto plėtrą, teikiamų paslaugų kokybės gerinimui.

8. MOKSLO TYRIMŲ ATSIPERKAMUMO DIDINIMAS

Užtikrinsime mokslinių tyrimų efektyvumo (atsiperkamumo) – patentų ir komercializacijos procesų – darnią grandinę. Investuosime į mokslinių tyrimo institucijų ir verslo bendradarbiavimą, skatinsime mokslinių tyrimų tarptautiškumą: papildomai subsi-

dijuosime Lietuvos mokslinių tyrimų laboratorijas, kviečiant autoritetingus užsienio mokslininkus, jauniems perspektyviems mokslininkams teiksime tikslines stipendijas studijoms solidžiausiose Vakarų mokslo įstaigose, finansiškai remsime geriausių pasaulio laboratorijų paralelinių mokslinių filialų kūrimą Lietuvoje. Plėsimė Lietuvos mokslo ir verslo atstovavimą tarptautiniuose tinkluose ir kitose institucijose (ES programoje „Horizontas 2020“, Europos horizonto programoje, kituose pagrindiniuose technologiniuose centruose). Mokslo slėniamis išskelsime aiškius ir pamatuojamus rezultatus (KPIs), nustatysime rodiklius, susijusius su verslo ir mokslo bendradarbiavimu, mokslinių tyrimų komercializavimu ir įregistruotų patentų skaičiumi.

9. DĖMESYS ŽALIAJAI EKONOMIKAI

Žaliąją ekonomiką matome kaip vieną perspektyviausių šios dienos ir artimiausios ateities ekonomikos segmentų. 2019 m. darbą pradėjusi Europos Komisija vienu esminių programinių punktų įvardino žaliąją ekonomiką. Mūsų valstybė negali likti nuošalyje – privalome turėti sąrašą strateginių priemonių, kurie leistų žaliosios ekonomikos srityje judėti žingsnis į žingsnį su ES, turime pasiūlyti originalių iniciatyvų ir pasinaudoti ES teikiamomis finansinėmis paskatomis Europos žaliojo kurso įgyvendinimui. Todėl sukursime finansines, administracines prielaidas LSIF investicijas nukreipti į žaliąsias inovacijas, žiedinę ekonomiką ir kitus perspektyviausius žaliosios ekonomikos segmentus, t.y.: atsinaujinančios energijos technologijų plėtrą, beatliekinių technologijų pramonės procesus, energijos efektyvumo ar atsinaujinančios energijos naudojimą transporto sektoriuje, žemės ūkyje, viešuosiuose ir gyvenamuosiuose pastatuose; degalų, medžiagų išgavimo iš atliekų procesuose ir kt. Sudarysime patrauklias sąlygas verslui aktyviai veikti ir investuoti šioje perspektyvioje ekonomikos srityje, inicijuosime paskatas stambioms įmonėms konvertuotis į žaliąjį kursą.

10. VIENO LANGELIO PRINCIPAS, TEIKIANT VALSTYBĖS PARAMĄ SU MOKSLO INOVACIJOMIS DIRBANČIAM VERSLUI

Siekdami efektyviau skirstyti valstybės paramą mokslo inovacijoms, atliksime tiesiogiai su šia sritimi dirbančių agentūrų (Versli Lietuva, MITA, Lietuvos verslo paramos agentūra) funkcijų peržiūrą bei sukursime bendrą valstybės paslaugų mokslo ir verslo inovacijoms žemėlapi. Taip pat pereisime prie vieno langelio principo, teikiant valstybės paramą su mokslo inovacijomis dirbančiam verslui.

11. PERORIENTUOSIME IMIGRACIJOS POLITIKĄ, SIEKDAMI PRITRAUKTI TALENTUS IR SUSIGRĄŽINTI EMIGRANTUS.

Įgyvendinsime valstybės poreikius atitinkančią imigracijos programą, teikiant prioritetą aukštos kvalifikacijos darbo jėgai ir talentams pritraukti. Diegsime efektyvias integracijos priemones padedančias greičiau integruotis į Lietuvos visuomenę (lietuvių k. kursai, teisinė pagalba, mentorystė).

Stiprinsime migracijos departamento veiklą, užtikrindami efektyvią migracijos kontrolę, daugiau dėmesio skiriant mūsų šalies piliečių susigrąžinimui bei talentų pritraukimui. Taip pat inicijuosime stipraus padalinio, atsakingo už greitą ir kokybišką užsienio investuotojų, talentų ir akcininkų aptarnavimą, kūrimą.

12. TARPTAUTINĖ LIETUVOS EKONOMINIO POTENCIALO VIEŠINIMO PROGRAMA.

Parengsime ir finansuosime tarptautinę komunikacijos/viešinimo programą, kuri sukelktai pristatinėtų Lietuvos prioritetinius pramonės sektorius ir formuotų Lietuvos

kaip aukštųjų technologijų centro tarptautinį įvaizdį. Sustiprinsime ekonominės diplomatijos veiklą prioritetinėse šalies ambasadose, taip pat platesniu mastu taikydami „Investuok Lietuvoje“ vystomą specialių atstovų be diplomatinio rango investicijų ir eksporto skatinimui modelį ir aukščiausiu politiniu lygiu į Lietuvą kviesime pasaulinio masto investuotojus.

13. VYSTYSIME STARTUOLIŲ AKSELERATORIUS ŠALIES UNIVERSITETUOSE, TECHNOLOGINIUOSE PARKUOSE/LEZ

Vystysime startuolių akseleratorius šalies universitetuose, taip pat nacionalinio masto akseleratorius, kuriems šiandien vis dar trūksta adekvataus valstybės dėmesio ir finansavimo. Ketiname sukurti tris stiprius ir gerai finansuojamus IT akseleratorius, kuriuose per metus projektus įgyvendintų per penkiasdešimt atrinktų komandų. Lygiagrečiai vystysime ir atskirus specializuotų mokslinių (biotechnologijos, fotonikos, mechatronikos ir kitų) startuolių veiklai skatinti skirtus akseleratorius.

Svarstysime galimybę prie MITA steigti fondą, kurio investicijas svarstytų ir prižiūrėtų iš didžiausių šalies startuolių atstovų sudaryta valdyba, kuri skirtų finansavimą aukštos rizikos idėjoms įgyvendinti.

14. LIETUVOS EKONOMINĖS DIPLOMATIJOS PAJĖGUMŲ DIDINIMAS

Sukursime efektyvesnio ekonominio atstovavimo užsienyje modelį, nedidinant resursų, o tikslingai perskirstant turimus žmogiškuosius ir finansinius resursus. Į ekonominių interesų identifikavimą ir jų realizavimą užsienyje įtrauksime daugiau veikėjų: šakinės ministerijos bei verslo atstovai dalyvaus Lietuvos ekonominių interesų formulavime, tikslinių rinkų identifikavime (taip pat numatant galimybę šakinių susitarimų skirtingoms ekonomikos sritims taikymui) bei ekonominių atstovų atrankoje.

Smulkaus ir vidutinio verslo stiprinimas

Darbo užmokestis Lietuvoje sieks 70 proc. EBPO vidurkio (pagal perkamosios galios paritetą). (šiandien – 57 proc.).

Pagrindiniai iššūkiai:

LIETUVOS VERSLO AUGIMĄ STABDO NUOLATINĖ REGULIACINĖS (TAME TARPE MOKESTINĖS) APLINKOS KAITA.

2015-2019 m. Lietuvoje buvo priimti 121 mokesčių įstatymo pakeitimai. GPM įstatymas buvo keistas 18 kartų, Pelnų mokesčio – 14 kartų, Socialinio draudimo – 21 kartą, PVM – 14 kartų, Mokesčių administravimo – 12 kartų. Dėl nuolatinės kaitos, reguliavimo aplinka Lietuvoje yra nenusipėjama. Tuo tarpu ilgalaikės investicijos reikalauja nuspėjamos mokesstinės ir reguliavimo perspektyvos. Jeigu tokios perspektyvos nėra, investicijos tampa rizikingesnės, o reikalaujama investicijų grąža – aukštesnė. Todėl nuolatinė įstatymų kaita didina riziką verslui, o didesnė rizika neigiamai veikia investicijas.

SMULKUS IR VIDUTINIS VERSLAS LIETUVOJE PRADINĖJE FAZĖJE SUSIDURIA SU RIBOTŲ FINANSINIŲ IŠTEKLIŲ PROBLEMA.

Tai tampa kiekvienos įmonės plėtros barjeru. Pastaroji problema tiesiogiai susijusi su kitu smulkaus ir vidutinio verslo iššūkiu – skolinimosi galimybėmis. Smulkioms ir vidutinėms įmonėms bei neseniai įregistruotoms įmonėms skolinimosi galimybės yra labai ribotos. Po ekonomikos krizės, kuomet kredito įstaigos Lietuvoje patyrė žymių nuostolių, Lietuvoje veikiantys bankai iki šiol vengia rizikos teigdami paskolas Lietuvos verslui. Siekiant gauti paskolą, įmonei reikia turėti solidžią pelningos veiklos istoriją bei užstatyti turtą, kurio smulkaus ir vidutinio dydžio įmonės ne visuomet turi. Lietuvos banko duomenimis, 2018 m. antrame pusmetyje bankai atmetė daugiau nei pusę mažų įmonių prašymų suteikti paskolas.

ADMINISTRACINĖ NAŠTA – TAIP PAT VIENAS IŠ GALVOS SKAUSMŲ, KURIUOS PATIRIA SMULKIOS IR VIDUTINĖS ĮMONĖS.

Tai išlaidos, kurias patiria įmonės, vykdydamos Lietuvos teisės aktuose numatytus įsipareigojimus. Įvairiausių paraiškų, ataskaitų rengimas, informacijos rinkimas ir pateikimas valstybinėms institucijoms, formų pildymas ir tikslinimas – visa tai įmonėms kainuoja brangius laiko ir finansinius kaštus. Tai ypatingai rimta problema mažoms įmonėms, neturinčioms pakankamai darbuotojų.

NORS LIETUVA BENDRAME ES NAUJŲ VERSLŲ SUSIKŪRIME PAVEIKSLE ATRODO NEBLOGAI,

tačiau smulkių ir vidutinių įmonių skaičius Lietuvoje turi būti padidintas, siekiant, kad vienas esminių mūsų šalies ūkio variklių būtų privati iniciatyvia – smulkus ir vidutinis verslas.

Pagrindiniai darbai:

1. REGULIACINIŲ IR MOKESTINIŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMŲ MORATORIUMAS

Siekdami stabilų reguliacinių ir mokesčių sąlygų Lietuvos verslui, paskelbsime reguliacinių ir mokesčių įstatymų pakeitimų moratoriumą. Kurį laiką nekeisime verslo aplinkai esminę įtaką darančių įstatymų, o tuo metu tarsimės su verslo bendruomenėmis, siekdami susitarimo dėl į ilgąjį laikotarpį orientuotų ir tvarų Lietuvos ekonomikos augimą užtikrinančių reguliacinių sąlygų.

2. GERINSIME SĄLYGAS SMULKIAM IR VIDUTINIAM VERSLUI

Taikysime vieno langelio principą įmonėms kreipiantis finansavimo iš ES ar nacionalinių fondų.

Nuoseklios ir racionalios smulkaus ir vidutinio verslo mokesčių politikos labui, peržiūrėsime individualios veiklos ir mažosios bendrijos bei verslo liudijimų apmokestinimo reglamentavimą – sieksime, kad palyginamose sąlygose esantys verslai būtų apmokestinami panašiai nepriklausomai nuo juridinės formos.

Įsteigsime „Pradedančio verslo krepšelį“, kurio pagrindu naujai besikuriančiam verslui per pirmuosius verslo gyvavimo metus būtų suteikiama: apmokamos profesionalios teisinės ir buhalterinės paslaugos, teikiamos marketingo, įmonės valdymo, finansinio raštingumo, derybų meno konsultacijos, galimybė dalyvauti su verslo plėtra susijusiose mokymuose.

3. KARTU SU VERSLU ĮGYVENDINSIME SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS PRINCIPUS

Pasaulinės tendencijos rodo, kad verslas vis daugiau investuoja į visuomenės pokyčius, aplinkosaugą, darbo sąlygų gerinimą, švietimo įstaigas ar bendruomeninę veiklą. Globalūs iššūkiai įpareigoja įmones ir vyriausybes persvarstyti savo veiklos strategijas, principus ir metodus. Taigi, ieškosime ilgalaikių sutarimų su verslu, kurie leistų įmonėms siekti gerų veiklos rezultatų bei prisidėtų prie visuomenės gerovės ir darnios plėtros – taigi diegsime pagrindus tiek CSR (Corporate Social Responsibility), tiek ESG (Environmental Social Governance) praktikoms. Palaikysime verslą, kuris aktyviai prisideda prie socialinės ir fizinės aplinkos, kurioje veikia, gerinimo, darbuotojų gerovės stiprinimo. Užtikrinsime atsargumo principą ir finansuosime atsakingas ir darnias inovacijas, raginsime aukštojo mokslo studijų programose (ypatingai inžinerinių, technologinių, gamtos mokslų) analizuoti darnios plėtros ir socialinės atsakomybės klausimus, inovacijų ir naujų technologijų poveikį aplinkai ir žmonių gerovei.

4. PATOGI APSKAITOS IR MOKESČIŲ MOKĖJIMO PLATFORMA SMULKIOMS IR VIDUTINĖMS ĮMONĖMS

Siekdami kaip įmanoma labiau palengvinti mažų ir vidutinių įmonių steigimąsi bei plėtrą, bendradarbiaudami su Lietuvos banku ir privačiu sektoriumi, sukursime patogią ir paprastą naudoti buhalterinę ir mokesčių mokėjimo platformą smulkaus ir vidutinio verslo reikmėms (siekiant pritraukti užsienio startuolius - taip pat veikiančią ir anglų kalba).

5. EFEKTYVESNĖ VERSLO PRIEŽIŪROS SISTEMA

Skatinsime verslo priežiūros kultūrą, kurioje už mažareikšmius pažeidimus nėra baudžiama, teikiama pagalba konsultuojant ir patariant. Lygiagrečiai diegsime rizikos vertinimo sistemas, kurių pagrindu bus atidžiau tikrinami tikėtini pažeidėjai ir mažiau tikrinami tvarkingai ir sąžiningai dirbantys verslai.

Pastebint, kad šiandien verslo priežiūrą atliekančių institucijų Lietuvoje yra per daug bei nėra vykdomas joks šio tinklo planavimas, pertvarkysime verslo monitoringą atliekančių institucijų tinklą. Apjungsime priežiūros institucijas į didesnes ir apimančias visą Lietuvą, kurios turės daugiau finansinių išteklių ir galės efektyviau įgyvendinti svarbiausius uždavinius bei pritraukti ir išlaikyti savo srities profesionalus.

6. PERTEKLINIO REGULIAVIMO VERSLUI ATSAKYMAS

Mažinsime valstybės biurokratinį aparatą verslo reguliavimo srityje ir diegsime verslo savireguliaciją tose srityse, kur nacionalinis reguliavimas yra nereikalingas, perteklinis arba kur sudėtinga pasiekti jo efektyvumą.

7. VERSLO STEIGIMUI PALANKI TEISINĖ BAZĖ

Kursime palankesnę teisinę aplinką tiek gerinant sąlygas naujų verslų kūrimui, tiek užtikrindami investuotojus, kad jų investicijos bus apsaugotos. Sklandžiam komercinių ginčų nagrinėjimui skirsime daugiau dėmesio teismų kompetencijų ekonominiams ginčams spręsti.

Tradicinės pramonės modernizavimas

Lietuvos darbo našumas padidės iki 85 proc. ES vidurkio. (šandien – 75 proc.).

Vidutinio ir aukšto technologinio išsivystymo produkcijos dalis nuo visos Lietuvos produkcijos pasieks 40 proc. (šandien – 22 proc.).

Pagrindiniai iššūkiai:

BE RADIKALIAUS TECHNOLOGINIO ATSINAUJINIMO NEJMANOMA UŽTIKRINTI REIKALINGO TRADICINĖS PRAMONĖS NAŠUMO IR KONKURENCINGUMO TARPTAUTINĖSE RINKOSE, T.Y. EKSPORTE.

Tradicinę rankų darbo jėgą pramonėje keičia mechaniniai procesai ir robotizacija. O sykiu vykstant technologiniam atsinaujinimui, vyksta ir pramonės plėtra. Tačiau daugelis tradicinės pramonės rūšių neturi reikiamų pajėgumų patys vykdyti technologinį atsinaujinimą, tad valstybės vaidmuo – pagalba tradicinės pramonės šakoms – tampa esminiu.

LIETUVOS GAMYBOS ĮMONĖMS GRESIA DEZINTEGRACIJA IŠ ES GAMYBOS VERTĖS GRANDINIŲ.

Mūsų tradicinės pramonės įmonės, norėdamos išlaikyti ir plėsti ryšius su esminėmis ES šalimis, turi prisijungti prie automatizacijos ir robotizacijos lenktynių. Šie procesai sustiprintų Lietuvos įmonių produktyvumą ir konkurencingumą.⁵

TRADICINĖS PRAMONĖS ĮMONĖSE

2010-2015 m. laikotarpiu personalo sąnaudų procentas nuo visų gamybos išlaidų Lietuvoje nepasikeitė – tai yra akivaizdi indikacija, kad Lietuva per mažai investuoja į automatizaciją ir robotizaciją.

Pagrindiniai darbai:

1. 10-IES EKONOMINIO AUGIMO CENTRŲ SISTEMA

Siekdami kaip galima geriau išnaudoti skirtingų Lietuvos miestų ir regionų ekonominį potencialą, pereisime prie trijų skirtingų pakopų ekonominio augimo centrų modelio. Sukoncentruosime valstybės paramą į 10 perspektyviausių Lietuvos ekonominių židinių ir kiekvienam iš jų numatysime atskirą augimo planą ir atitinkamą finansavimą (per subsidijas). Finansavimą pririšime prie labai konkrečių tikslų ir rezultatų. Pirmojo lygmens augimo centruose (Vilnius, Kaunas, galimai Klaipėda) yra būtina inovacijų kūrimo ekosistema, stiprūs universitetai ir mokslo, inovacijų institutai, startuolių inkubatoriai talentų pritraukimo schemas. Antrajam (Šiauliai, Panevėžys) ir trečiajam – pramonės ekosistema, tradicinės pramonės atsinaujinimo ir gamybinių kompanijų pritraukimo programos, inžinerinių pajėgumų užtikrinimas, efektyvaus darbo jėgos mobilumo užtikrinimas. Svarbu, kad augimo centruose formuotųsi ir patogi gyventi ekosistema – kokybiškos paslaugos, būstas, gerų mokyklų tinklas.

2. SĄLYGŲ INVESTUOTI ŠALIES REGIONUOSE GERINIMAS

Drauge su „Investuok Lietuvoje“ ir „Versli Lietuva“ padėsime regioniniams Lietuvos ekonomikos centrums. Užtikrinsime infrastruktūrą, plėsimė laisvąsias ekonomines zonas, steigsime startuolių inkubatorius, gerinsime infrastruktūrą, pasiruošiant naujų investicijų pritraukimui, teikiant aukščiausio lygio paslaugas ir pasiūlant reikalingas kvalifikacijas Lietuvos ir užsienio investuotojams. Užtikrinsime sparčiam ekonominiam augimui reikalingą patogų susisiekimą tarp regiono centro bei greta esančių miestų.

3. TRADICINĖS PRAMONĖS TECHNOLOGINIS ATSINAUJINIMAS

LSIF pagrindu investuosime į įmonių kapitalą, padedant įmonėms technologiškai atsinaujinti bei prisitaikyti prie šių dienų darbo ir gamybos dėsnių.

- Sudarysime palankiausias sąlygas grįžtančiai ES gamybai investuoti Lietuvoje (“Strategic autonomy“ sektoriuose) - užtikrinsime gamybinę ir logistinę infrastruktūrą, kursime pramonės parkus, plėsimė laisvąsias ekonomines zonas, įsteigsime skatinamuosius paketus, rengsime inžinerijos srities talentus. Teiksime pagalbą regioniniams Lietuvos ekonomikos centrums priimti investicijas. Tam būtina ir aktyvi ekonominė diplomatija.
- Diegsime geriausias „Industry 4.0“ praktikas tradicinėje pramonėje (automatizacija ir robotizacija), technologinio atsinaujinimo pagrindu didinant gamybos lankstumą, darbo našumą bei pridėtinę vertę, taip transformuojant šalies ekonomiką ir ją išvedant į aukštos pridėtinės vertės lygį.
- Parengsime ir įgyvendinsime kryptingą ir asmens motyvaciją skatinančią perkvalifikavimo programą, kurios pagalba būtų pereinama iš neperspektyvių ekonomikos sektorių į aukštesnės pridėtinės vertės augančius sektorius.
- Kursime palankesnę mokesstinę aplinką aukštą pridėtinę vertę kuriančiai pramonei. Peržiūrėsime mokesstinę aplinką aukštos pridėtinės vertės gamybai skatinti.

4. TRADICINĖS PRAMONĖS SEKTORIAUS ĮMONIŲ INVESTICIJŲ PRITRAUKIMO PROGRAMA

Vykdydysime aktyvią investuotojų pritraukimo programą, ypatingai – į tikslinius sektorius ir regionus. Toliau plėsimės „Investuok Lietuvoje“ veiklą, keldami konkrečius ir pamatuojamus tikslus, kurių esminis uždavinys – pritraukti užsienio investuotojus į tikslinius aukštųjų technologijų sektorius bei į regionų centrų laisvąsias ekonomines zonas. Tuo pačiu plėsimės „Investuok Lietuvoje“ veiklą, nuosekliai didinsime agentūros biudžetą.

5. PALANKESNĖ MOKESTINĖ APLINKA AUKŠTĄ PRIDĖTINĘ VERTĘ KURIANČIAI PRAMONEI

Peržiūrėsime mokesstinę aplinką aukštos pridėtinės vertės gamybai skatinti.

6. NAUJAS IMPULSAS STATYBOS PRAMONEI

Atnaujinsime būsto renovacijos koncepciją ir pradėsime naują būsto renovacijos bangą, akcentuojant infrastruktūros atnaujinimą bei energetinį efektyvumą.

PROGRAMĄ RENGĖ:

**Dainius Kreivys, Paulius Lukauskas, Teodoras Žukas,
Jurgita Šiugždinienė, Lukas Kačiušis.**

Už vertingus pasiūlymus, kritiką ir komentarus dėkojame:

Ramojui Reimeriui, Mindaugui Liutvinskui, Mantui Katinui, Mariui Jurgilui.